

GÜNÜMÜZ AŞIK VE ŞAİRLERİNDE AĞIT YAKMA GELENEĞİ

HASAN KÖKSAL*

Çağın gereği, teknolojik yenileşme ve sanayileşmenin yanı sıra kültürel etkilenmelerden doğan kozmopolitik, folklor ürünlerinin yaşama şansını olumsuz etkilemekte ise de; bazı değerlerimiz bütün canlılığı ile hayatietini korumaktadır. Bunlardan biri de günümüz şâir ve âşıklarında görülen "ağıt yakma" geleneğidir. Bu gelenek, Türk milletinin tarihi kadar eskidir. Eski Türklerde dinî bir mahiyet taşıyan ve Orhun Kitabeleri'nde zikredilen "yuğ" ayinlerinde "yuğcu" ve "sığıtçı"ların söyledikleri "sagu"ya bugün; Uygur Türklerinde "Mersiye Koşukları", Karaçay Malkar Türklerinde "Küv", Azeri Türklerinde "Ağı", Türkmenlerde "Ağı, Tavşa", Nogay Türklerinde "Bozlaw", Özbek Türklerinde "Matemnâme", Kazak ve Kırgız Türklerinde "Coktav", Kırım Tatarlarında "Tagmag", Kerkük Türklerinde "Sazlamag" adı verildiği gibi Anadolu Türkleri arasında da "Ağıt yakma", "Sağü sağma", "Sayma", "Ağlatma", "Ağıt etme", "Ölü deşeti" olarak adlandırılmaktadır.

Türk toplulukları arasında yaygın olan bu geleneğin bazı milletlerde de mevcut olduğunu hem yazılı kaynaklardan hem de bu konudaki incelemelerden öğreniyoruz.¹ Bu şiirlere Eski Mısır'da "Maneros", İslamiyetten önce yaşayan Araplarda "Nihayet-nevna, nedb-nüdbbe, resâ-mersiye, mâtem, bükâ, na'y", Eski Yunan'da "Threnas", Latince'de "Preceficce" adlı verilmekte; Eski Çin'de, Yahudiler arasında, Hindistan'da, Avusturalya'da, Malta'da Eski İranlılar arasında, ölünün arkasından törenler düzenlemekte ve ağıtlar söylenmektedir.

Dikkat edilirse gâye fizikî olarak yok olan bir kişiyi veya değeri manen yaşatmaktır. Bütün olaylara karşı ilk tepkimiz, ses ve hareket şeklinde ortaya çıkar. Bu tepki, münferit olarak ortaya konulduğu gibi toplu olarak da gerçekleştirilir. Bu toplu davranışlar belli törenler şeklinde icra edilmektedir. Ezgi eşliğinde etkili sözlerin söylendiği bu törenler, çoğunlukla ölünün ba-

* Dr. Ege Üniversitesi Fen-Edebiyat Fakültesi Öğretim Üyesi.

¹ İsmail Görkem, Yukarıova (Çukurova) Ağıtları Üzerine Mukayeseli Bir Araştırma (Basılmamış Doktora Tezi), Elazığ 1990, s. 12-16.

şında ve ölünün gömülmesinden sonra ölü evinde yapıldığı gibi, daha sonra mezar ziyaretlerinde veya ölünün hatırlandığı zamanlarda da yapılmaktadır.² Bu törenlerde söylenen ağıtların kendine özgü ezgileri vardır. Önceden söylenmiş bir ağıt ezgisiyle söylenen ağıtlar pek etkileyici olmazlar. Bunun gibi sırf bir geleneği yerine getirmek için zorlama ile yakılmış ağıtlar da vardır. Bu tür ağıtların toplum üzerindeki etkileyici yönleri zayıftır. Buna karşılık, yakıldıklarından bu yana yüzlerce yıl geçmesine rağmen dillerden düşmeyen ve sanatçıların repertuarlarında yer alan ağıtlar da vardır. Bu tür ağıtların ezgilerinde halk musikisinin en güzel inceliğini bulabilmekte ve ağıt her söylendiğinde, ağıtın yakılışına sebep olan olayı belleklerimizde tazelemekteyiz. Meselâ kocasını kaybeden ve dul kalan bir gelinin ağzından söylenen:

Camışları vurdum kıra, bayıra,
Döğüşe döğüşe (y)endi çayıra,
Güveğiye deyine gelip ayrıra,

Sarı da camış yaraladı yârimi,
Eğdi boynuzunu döktü kanını.

diye başlayan ve bugün radyo ve televizyon programlarında dinlediğimiz bu türkünün yakılış sebebini birçoğumuz bilmekteyiz.³

Bu yazıda, anonimleşmiş ağıt örneklerinden değil de, günümüz âşık ve şairlerinin kendilerini çok etkileyen acı bir olay karşısında söyledikleri ağıtlardan ve bu geleneğin nasıl canlılığını koruduğunu gösteren metinlerden söz edeceğiz.

Her ne kadar ağıt denilince ölüm akla gelirse de bunun dışında çeşitli sebeplerle yakılmış ağıtlar mevcuttur. Bu mevcutları, yapılarına ve motiflerine göre incelemek konumuzu dağıtacağı için, biz yalnız konularına göre incelemeyi esas alacağız.

² *Türkiye Diyanet Vakfı İslam Ansiklopedisi*, C. 1, s. 472.

³ Mehmet Gökalp Aladağ, "Doğu Anadolu'dan Birkaç Ağıt Örneği", *TFA*, Aralık 1949, Sayı: 5, Sayfa: 76 (Erzurum köylerinden birinde iki manda (camış, camuz) çayırda otlarken döğüşmeye başlarlar ve orada bulunanlar bir türlü ayıramazlar. Camuzların sahibi genç delikanlı o gece gerdeğe girecektir. Ona haber verirler. Delikanlı tebdili kıyafet ettiği için mandalar onu tanımazlar ve boynuzlayarak öldürürler. Böylece düğün yarıda, gelinin elleri koynunda kalır.)

Bunlar içinde ölen kimselere söylenen ağıtlar en yaygın olanlarıdır. Cinayete kurban gidenler, evlenmelerinden kısa bir süre sonra ölenler, düğünlerini görememiş nişanlılar, asker ocağında düşmana karşı canını siper edenler, gurbetteyken ata ocağına hasret gidenler, iş veya trafik kazalarında ölenler gibi sırasız ölümlerin yanı sıra; savaş, deprem, sel ve çığ felâketi, grizu patlaması, toprak kayması gibi toplu ölümler, işlenen konular arasındadır. Ayrıca "Gelin Ağıtları" diye adlandırılan şiirleri de bu zümre arasına dahil etmek gerekir.

Şimdi, yukarıda özetlediğimiz değişik konularda yakılmış ağıt örneklerini günümüz âşıklarının dilinden vermeye çalışalım. Sunacağımız bu ağıtlardan büyük bölümünü bizzat âşıklarla yüzyüze gelerek, bir bölümünü mektupla yazışarak bir bölümünü de yazılı basından temin etmiş bulunuyoruz. Yüze yakın âşıkla yazışma yaptık, ancak belli bir kesimden cevap alabildik. Âşıkların veya şâirlerin bu üzüntülü olay ve felaketlerden yakınmak için söyledikleri bu şiirlere bazen "türkü" bazen de "destan" diye adlar da verilmektedir. Nasıl adlandırılırsa adlandırılınsın bunlar, "ağıt yakma" geleneğinin birer uzantısıdır.

Sırasız ölümler üzerine yakılan ağıtlar, bazen ölen kişinin kendi ağzından, bazen de ölen kişiye başkaları tarafından söylenir.

1988 yılında Kozan'ın Diniker köyünden Çoban Hamdi adında bir kişi Saimbeyli ilçesinin Çayırözü denilen yaylasına çıkar. İki oğlu hayvanları otlatmak için ayrılırlar. Delikanlılar, sıcaktan bunılır ve kömür ocaklarında birkimmiş göletlere serinlemek için girerler. Göletlerin dibi milli olduğu için, batar ve boğulurlar. Akşam olur, dönmeyen delikanlıları aramaya çıkarlar, elbiselerini göletin kenarında bulurlar, acı gerçek öğrenilir. Âşık Hacı Karakılçık oğlanların babasının diliyle ağıdını yakar:

Dostlar bahar geldi yayla zamanı,
Bak, yine gelmedi bizim yavrular...
Garip başımızın derdi dumanı,
Çok, yine gelmedi bizim yavrular...

Diniker'den göçümüzü yükledik,
Hüzüngür dağına yine yokladık,
Cevdet'im, Mustafa'm sizi bekledik,
Yok, yine gelmedi bizim yavrular.

.....

Âşık Kul Nuri, 1989 yılında böbrek hastalığından kurtulamayarak genç yaşta ölen delikanlı için babasının isteği üzerine şu ağıdı söyler:

Göç ettim gurbete yuva kurayım,
Kurayım da sefamızı süreyim,
Hazırlandım böbreğimi vereyim,
Genç yaşında yere verdim yavrumu,
İlahi kadere eğdim boynumu.

.....

Ölenin içtimai mevkii, halk tarafından sevilme derecesi ağıtların değişik ağızlardan yakılmasına ve bunların uzun süre yaşamasına sebep teşkil eder. Âşık Mansur Alyansoğlu, amcası Âşık Rüstem Alyansoğlu'nun ölümü üzerine yakığı ağıta, merhumun sağ iken gördüğü bir rüyaya da yer veriyor:¹

Ondört Ekim günü tuttu bir sancı,
O zaman bellisiz derdi emimim,
Dedik belki bacanağı unuttu,
Halbuki evini sordu emimim.

.....

Alyansoğlu biliridi işini,
On yıl evvel görmüşüdi düşünü,
Ölmeden yazdırdı mezar taşını,
İsteği yerine erdi emimim.

Aynı kişinin ölümü üzerine Arapçaylı Âşık İlhani Demir (O da Allah'ın rahmetine kavuştu)'in:

Bülbül gibi yapar idin virdini,
Neden bize söylemedin derdini,
Kime küstün terk eyledin yurdunu,
Verdin kara yere yan Alyansoğlu.

.....

ağıdıyla, Karşlı Âşık Şeref Taşlıova'nın:

¹ Görülen rüya şöyledir: Amcam bir gece rüyasında Azrail'i görür. Azrail canını almaya geldiğini söyler. Amcam da "Benim canımı alma, bana 10 yıl müddet ver, sana baldızımı vereyim"der. Böylece rüyasında Azrail ile bacanak olur. 21 Ekim 1971 yılında "Bacanağım Azrail'e "isimli bir türkü yazar. Bizim de "dedik belki bacanağı unuttu" sözünden maksadımız budur. Azrail'i rüyasında gördüğünden ölümüne kadar tam on yıl geçmiştir. Ölüm tarihi 21 Ekim 1981'dir.

.....
 Genç yaşında soldu bahçesi barı,
 Gurbet elde kaldı garip mezarı,
 Aylarca yas tuttu Kars Âşıkları,
 Teller Alyansoğlu dedi ağladı.

ağıdındaki "kara yere yan vermek", "tellerin Alyansoğlu diye ağlaması" güçlü imajlardır.

Âşıkların devlet büyüklerinin ölümüne yakınlıkla onlara adadıkları ağıtlar da sevgi ve vefa duygusunun birer örneğidirler. 17 Nisan 1993 günü Allah'ın rahmetine kavuşan Cumhurbaşkanı Turgut Özal, âşıklarına konu oldu. Birkaç örnek sunalım:

Aşık Nurşah:

.....
 Cumhurbaşkanımız rahmetler sana,
 Nâdir evlat senin gibi insana,
 Belki de hiç gelmeyecek cihana,
 Dünya kan ağlıyor Türkiye yasta.
 Ansız ölüm Onu bizden yitirdi,
 Yaşlı gözler gökten yağmur getirdi,
 Bir Mustafa Kemal daha götürdü,
 Dünya kan ağlıyor Türkiye yasta.

Aşık Cammoğlu:

.....
 Çok çalıştı tren otursun raya,
 Siyaset dediğin en büyük kaya,
 Barış arıyordu bütün dünyaya,
 Korkarım ki nazar değdi Özal'a

.....
 Aşık Cammoğlu çaldık söyledik,
 Deryadan bir damla gönül eğledik,
 Adnan Menderes'e komşu eyledik,
 Eşi, dostu kara giydi Özal'a.

Jandarma Genel Komutanı Orgeneral Eşref Bitlis ve diğer silah arkadaşlarının 20 Şubat 1993 günü bindikleri uçağın havada yanması sonucu şehit olmaları bir başka ağdın konusu olmuştur:

.....

Hangi sebep bu kazaya yol açtı?
Şiiri yazarken dilim dolaştı...
Beş kumandan şehadete ulaştı,
Hey koca Türkiye başın sağolsun...

Kürk olsa, kim giyer işlenen suçu,
Uçak parçalanmış yanıyor içi,
Eşref Bitlis Paşa yükledi göçü,
Yüce Türk ordusu başın sağolsun...⁵

Buna benzer bir olayda 17 Ağustos 1988 günü yaşanmış, Pakistan Devlet Başkanı Ziyaülhak'ın bindiği uçak havada infilak etmiş ve korkunç ölüm meydana gelmişti. Bu olayın birinciye oranla vahameti, bir suikast sonucu işlenmesiydi.

TRT'den haber aldım bu günler,
Ciğerimin başı yandı bu sene!...
Pakistan yaşlıdır dört yan iniler,
Bacamıza baykuş kondu bu sene!...

Uçakta yolcular sıra sıraya,
Kara haber geldi dost Ankara'ya.
Türkiye'de bayrak indi yarıya,
Bacamıza baykuş kondu bu sene?...

.....⁶

Ağıtlar, her yerde ve herkese söylenmez, ağdın söyleyen ve dinleyenler arasında ruhi beraberliğin olması gerekir. Âşıkların yaktığı ağıtları dinlerken hem masum insanlarımızın ölümüne ağlıyor hem de günümüzün, bir türlü sona ermeyen "terör" belasının bir an önce ortadan kalkması beklentisi içinde oluyoruz. PKK teröristleri tarafından 1 Mayıs 1992 günü öldürülen İspir ilçesinin Aksu köyünden Mustafa Güler, binlerce şehitten biri...

⁵ Aşık Canımoğlu.

⁶ Aşık Cammoğlu.

Yine baykuş öttü bu günler dalda,
 Vatan bekçileri acep ne halde?
 Mehmetçik vurulmuş geliyor yolda,
 Ecel şerbetini içen Mustafa,
 Vatan için candan geçen Mustafa,

Yolları kesilmiş görev gecesi,
 Hicret eden kulun tütmez bacası,
 Çölviran kalasın Silvan ilçesi,
 Ecel şerbetini içen Mustafa,
 Vatan için candan geçen Mustafa,

PKK ya zalim ya da saralı,
 Mustafa dediğin dağlar maralı,
 Kaleskof taramış kalbi yaralı,
 Ecel şerbetini içen Mustafa,
 Vatan için candan geçen Mustafa,

Ordu telsiz ile İspir'i arar,
 Cenaze geliyor verilmiş karar,
 Anası ağlıyor saçını yolar,
 Ecel şerbetini içen Mustafa,
 Vatan için candan geçen Mustafa,

İspir Aksu köyde bozuldu neşe,
 Mehmetçiğe kıyan kansere düşe,
 Olayı bildiren Doğan Güreş'e
 Ecel şerbetini içen Mustafa,
 Vatan için candan geçen Mustafa,

Mustafa yetişmiş tam yirmi çağa,
 Şehit diye ordu sarmış bayrağa,
 Gece on ikide verdik toprağa
 Ecel şerbetini içen Mustafa,
 Vatan için candan geçen Mustafa,

Aşık Canımoğlu ağlatma sazı,
 Ölenler şehittir, kalanlar gazi,
 Beş yüz kişi kıldı şehit namazı,
 Ecel şerbetini içen Mustafa,
 Vatan için candan geçen Mustafa.⁷

⁷ Aşık Canımoğlu.

Tabiat âfetleri, toplum üzerinde telafisi güç maddi zararlar ve onulması güç yaralar açar. Deprem, toprak kayması, çığ ve sel baskını, yangın, kıtlık, hastalık kırgını gibi olaylar üzerine yakılmış ağıtlar, acıları, sıkınmaları birlikte paylaşmayı sağlarlar.

1983 yılında Karadeniz Ereğlisi-Kandilli'de ve Zonguldak-Armutçuk'ta maden ocaklarının çökmesi üzerine yakılan ağıtlar, bu felaketlere karşı önlem alınması çağrısını da beraberinde getirmektedir. Âşık Nurşah Mert'in yakuğı ağıttan bölümler aktaralım:

Kandilli'yi sardı kara bir duman,
Her yuvada ayrı bir feryat inler!
Yıktı ocakları ansız bir aman,
Her yuvada ayrı bir firkat inler!

.....

Kara bulut çöktü, yağmur çilesin,
Şu gözlerden gayrı yaşın silesin,
Bizler gibi kimse böyle ölmesin,
Her yuvada ayrı bir murat inler.

Analar saçını acıyla yolar,
Babalar göz yaşın kan ile bular,
Yavrular babanın cesedin yalar,
Her yuvada ayrı bir ibret inler.

.....

Medine'de Hac farizesini yaparken tünelde ceryan kesilince karanlıkta paniğe kapılarak birbirlerini çiğneyip öldüren hacılar da Âşık Hacı Karakılıç'ın ağıdına konu olmuştur.

Yine Hac mevsimi Kurban Bayramı,
Beyaz ihramlara girdi hacılar.
Mekke, Medine'ye kutsal yerlere,
Binbir sevinç ile vardı hacılar.

.....

Tünele girince kesildi ceryan,
Kapanmış kapılar kararmış her yan,
Paniğe kapılmış binlerce insan,
Hak yolunda canın verdi hacılar.

Dünya Müslümanı hep din gardaşı,
Medine'de yadır Resûl'ün nâsı,
İki yüz altmış bir Türk vatandaşı,
Mateminiz bizi sardı hacılar.

.....

20 Mayıs 1988 günü bir heyelan neticesi büyük bir yıkıma uğrayan İspir-pazaryolu bucağına bağlı Elmalı köyünün trajik durumunu Mahmut Hatunoğlu ağıtlaştırmıştır:

.....
Nevbaharın geldi ağılı karalı,
Evini yapacak yoktur paralı,
Boynu bükük fakir gönlü yaralı,
Yardımcın yaradan olsun Elmalı.

Genç yiğitler gördüm enkaz söküyor,
Nevcihan kızların sanki göçüyor,
Boynu bükük yaşlı mahsun bakıyor,
Felek ağyar olmuş sana Elmalı.

.....⁸

Ağıtlarda üzüntü dile getirilirken yer yer taşlamalara da yer verilmektedir. 13 Mart 1992'de meydana gelen Erzincan depreminin ardından Devlet ve hükümet yöneticilerinin ilgisizliğini Ozan Kopuzlu, "Kırk Gün Sonra Erzincan" isimli ağıdında şöyle dile getiriyor:

Felâket bu şehri taramış gitmiş,
Deprem her tarafı doğramış gitmiş,
Devlet baba bir gün uğramış gitmiş,
Ne vekil, ne bakan var, Erzincan'da.⁹

Ağıtlar aynı zamanda tarihi birer belge özelliğini de taşırlar. Zira olayın oluş tarihi, günü, saati açıkça belirtilen bu şiirler, zamanla unutulmuş ve küllenen birçok olaya ışık tutarlar. Mesela aşağıdaki dörtlüklerden 1939, 1983 ve 1992 Erzincan depremlerini açık bir şekilde öğrenebiliyoruz.

⁸ Mahmut Hatunoğlu, *Palandöken Dergisi*, Mayıs 1991, sayı 6, sayfa 22.

⁹ Bekir Sami Özsoy, Namık Aslan, Bayram Durbilmez, *Destanlarla Erzincan*, Kayseri 1992, s. 57.

Sorgunlu İkrâmî:

Yirmi yedi Aralık otuz dokuzda,
Gara haber geldi güzel Erzincan.
Yürekden vurulduk hep duyu duymaz,
Bizi derde saldı güzel Erzincan.¹⁰

Ozan Cavaklı:

Onsekiz Kasım'da sabaha karşı,
Az kaldı yıkıla Canım Erzincan!
Çatladı binalar cam doldu çarşı,
Az kaldı yıkıla Canım Erzincan!¹¹

Murat Çobanoğlu :

Bin dokuz yüz doksan iki senesi,
Mart'ın on üçünde Cuma gecesi,
Yaradınım bitmez kulun çilesi,
Yazılmıştır ferman acıdan acı.¹²

Ağıtlarda yer yer sosyal tenkit de yer almakta, bu tenkitlerde sorumlu kişilere görevlerini hatırlatma ve onları uyarma, ana temayı oluşturmaktadır. Son Erzincan depreminde, zayıfın fazla olmasına sebep olan ihmaller âşığının taşlamalarına hedef olduğu gibi halkın dilinde dolaşan ve yansıyan rüşvet, kayırma durumları da ihbar edilmektedir. Âşık Reyhani'nin "Soruyorum" başlıklı ağıdı bu hususu yansıtan güzel bir örnektir:

Ankara'da duran beyler,
Erzincan'a vardınız mı?
Yol gitmeyen garip köyler,
Hallerini gördünüz mü?

Gerçeğe yan bakılır mı?
Sırta sünger çekilir mi?
Beton bina yıkılır mı?
Mütahite sordunuz mu?

¹⁰ Ag.e., Sorgunlu İkrâmî'ye ait "Erzincan Destanı", s. 36.

¹¹ Ag.e., Ozan Cavaklı'ya ait "Erzincan Depreminin Ardından", s. 50.

¹² Ag.e., Murat Çobanoğlu'na ait "Erzincan'a Ağıt", s. 63.

Yoksul elden tutulmuyor,
Uygarlığa yetilmiyor,
Çamur yerde yatılmıyor,
Siz hiç çadır kurdunuz mu?

Ağıtları beste beste,
Söyleniyor son nefeste,
Ölen öldü kalan hasta,
Yaraları sardınız mı?

Çil horozdan eser yeller,
Ciloy dağında mor güller,
Talan yapan resmî eller,
Bileğinden kırdınız mı?

Reyhani sorma derdimi,
Tabip teşhisin verdi mi?
Sahiden gelen yardımı,
Sahibine verdiniz mi?¹³

Savaş veya düşman eliyle gelen ölümler için yakılan ağıtlarda da bu tenkit ve taşlama açık bir şekilde görülmektedir. Âşık Hacı Karakılçık'ın Bosna-Hersek üzerine yakığı ağıdı hatırlayalım:

A.B.D.'ye güvenîrsek,
Her emrine evet dersek,
Daha nice Bosna Hersek,
Talan olur, talan olur...

Müminler uyanmadıkça,
Sırt sırta dayanmadıkça,
Hak batılı yenmedikçe,
Nice haksız ölen olur...

Budur ecnebinin fak'ı,
Türk'ü, yok etmek merakı,
Müslümana insan hakkı,
Var derlirse yalan olur...

¹³ *A.g.e.*, s. 136.

Bâul haktan üst olur mu?
 Domuz gönü mest olur mu?
 Ecnebiden dost olur mu?
 Olsa olsa yılan olur...

Bosna Hersek eziliyor,
 Ciğerlerim sızılıyor,
 Yedi yaşında yavrular,
 Tecavüzle boğuluyor!...

Geçtiğimiz 1989 yılında Bulgar yönetiminin Türk soydaşlarımıza karşı uyguladıkları zulmü Âşık Hacı Karakılıçık şiire dökerken iletişim açısından önemli bir fonksiyonu üstlenmiş oluyor:

Bulgar gavurunun zulmüne bakın,
 Masum Türk'e ne yapıyor gör şimdi...
 İnsanlık âlemi ayağa kalkın,
 Deyinsene bu gidişe dur şimdi...

.....
 Bıraksın Bulgarlar gelsin soydaşım,
 Açıkta soframız, ekmeğim, aşım,
 Neden tutsak olsun benim gardaşım,
 Yakın çağda bütün dünya hür şimdi...

Günümüz âşık ve şâirlerinin yaktığı ağıtlar, ağıtçı kadınların yaktığı ve birçoğu anonimleşmiş ağıtlardan kısmen farklı karakter arz etmektedirler. Yürekleri depreştiren, duygu tellerini üreten bu duygusal şiirlerde yer yer sorumlulara mesajlar vardır. Bunları okurken veya dinlerken üzüntü ve göz-yaşlarımızı gizleyemediğimiz gibi, bu duruma sebep olanlara karşı nefret ve kinimizi de saklayamıyoruz.

Bosna'daki Sırp vahşeti üzerine bir şiir yazmasını istediğimiz Asker Ozan İskender Marancı'nın "Serzeniş" adlı şiirinden aldığımız şu dördlükler, ağıt türünün tipik bir örneğini oluşturuyor:

Ağır yük yükledin sırtıma benim,
 Bosna için yazı yazamam hocam,
 Bu zulmü tarife gücüm yetmiyor,
 Bosna için yazı yazamam hocam.

.....

Bosna'da maden yok, petrol yok belli...
 Olsa bile ikram eden yok belli...
 Bu yüzden imdada giden yok belli...
 Bosna için yazı yazamam hocam...

Azerbaycanlı Şâir Mehmet Aslan, Ocak 1990'da Rus tanklarının mâsum Bakü halkına karşı giriştiği saldırıyı "Şehitlerimize Ağrı" başlığı altında şiirleştirmiştir. Kırkbir dörtlükten meydana gelen bu şiirdeki imajların güçlü-lüğü, okuyucuyu trajik ve dramatik yönden etkilemektedir.

Göyler yaman garışığ,
 Ağla gerenfil ağla!
 Sis gelir gan garışığ,
 Ağla gerenfil ağla!

.....
 Cavanlara gyıldılar,
 Tanklar altda goydular,
 Ganım içip doydular,
 Ağla gerenfil ağla!

.....
 Bu bedensiz gollara,
 Bu uçurum yollara,
 Bu yiyesiz gullara,
 Ağla gerenfil ağla!

.....
 Heyre şer üstün geldi,
 İniltili ün geldi,
 Ağlamalı gün geldi,
 Ağla gerenfil ağla!¹¹

Türk-İslâm âleminin yüreğini dağlayan bu olayı yine Azerbaycanlı Şâir Gabil "Mersiye" başlıklı şiiriyle dile getirmiştir.

Geceni ateş ile gırmızı dan eylediler,
 Halgımı milletimi gülle baran eylediler.
 Tutulup vahimeden nitg bu gün, dil bu seher,
 Bezeyip Abşeron'u ganlı gerenfil bu seher,

¹¹ Mehmet Aslan, *Bilmecedi Bildiğimiz Bu Dünya*, Yazıcı Neşriyat, Bakü 1990, s. 99-104.

Bakı feryad eleyir, gözden ahır sel bu seher,
 Gemiler nâle çekir erşe çıhır zil bu seher,
 Geceni ateş ile gırmızı dan eylediler,
 Halgımı milleümi güllebaran eylediler.

Öz Gızıl Ordumuzun yurdumuza gesdine bah,
 Üstüme tank yeriden fitnekârın şestine bah,
 Gözü ganımla humar düşmenimin mestine bah,
 Gara bayraglarımın cergesine, destüne bah,
 Geceni ateş ile gırmızı dan eylediler,
 Halgımı milletimi güllebaran eylediler.

Öldü genç, öldü uşag, öldü gelin gızlarımız,
 Ölmedi! Şanlı şehid oldu neçe yüzlerimiz,
 Bu saat Kerbübela düzleridir düzlerimiz,
 Nece gan ağlamasın üzlerimiz gözlerimiz,
 Geceni ateş ile gırmızı dan eylediler,
 Halgımı milletimi güllebaran eylediler.

Kim görüp böyle merasim ola milyonlar ile,
 Bakı insan ahınıyla dola milyonlar ile,
 Salına şanlı şehidler yola milyonlar ile,
 Analarla bacılar saç yola milyonlar ile,
 Geceni ateş ile gırmızı dan eylediler,
 Halgımı milletimi güllebaran eylediler.¹⁵

Türk topluluklarında "yakım yakma" "gelin ağlatma" adı verilen ağıt türküleri vardır. Bir kızın evden ayrılması, özellikle anne için bir anda içine sığdıramadığı bir acıdır. Bu tür ağıtların, konusu ölüm ve felâketler gibi katlanılması, kabullenilmesi güç olaylar olmamakla birlikte baba evinden uzaklaşma, etkisi uzun süren üzüntülerdendir.

Kına ağıtları, daha çok kadın âşıklarımız tarafından söylenilmektedir. Âşık Nurşah (Durşen Mert)'in kızının gelin gidişinin ardından yaktığı ağıt, hasret duygusunun odaklaştığı mısralar oluyor:

¹⁵ İrfan Murat Yıldırım. *Gardaş Edebiyatlar*, No: 19, İzmir 1991, s. 11-12 Güllebaran: Kurşun yağmuru; Şest: gururla göğüs kabartma; nitg: nutk; cerge: sıra; zil: tiz ses; Dest: deste, grup.

KIZIM ALDIN GİDEN BENDEN

Kara gurbet dedikleri,
 Kızım aldın giden benden,
 Dert budur söyledikleri,
 Kızım aldın giden benden,
 Sofrada kaldı kaşığı,
 Kız ananın yan eşığı,
 Karardı yanmaz ışığı,
 Kızım aldın giden benden,
 Kucağında büyüttüğüm,
 Şu koynumda uyuttuğum,
 Küştan küştan avuttuğum,
 Kızım aldın giden benden,
 Kızım ele gelin oldun,
 Gayrı sen onların oldun,
 Küştan küştan avuttuğum,
 Kızım aldın giden benden,
 Anne Nurşah, tacın takar,
 Firkat ağdını yakar,
 Ardın sıra yavrum bakar,
 Kızım aldın giden benden.

Verdiğimiz bilgilere, trafik kazası, kan gütme, kıskançlık gibi sebeplere bağlı olarak meydana gelen ölümleri de eklersek; ağıtların acıklı bir vakanın hikâyesi olduğu gerçeği ortaya çıkar. Âşıklar toplu felâketleri konu olarak ele aldıklarında ağıtlarını kendi dillerinden; münferit ölümlerde ise daha çok ölen kişinin annesi veya babasının dilinden yakmaktadırlar. Bu durum şiire daha fazla içtenlik katmaktadır. Savaş veya düşman eliyle gelen ölümler için yakılan ağıtlar bir nevi taşlama hüviyetinde, diğer sırasız ölümleri konu alan ağıtlar ise lirik ve trajik duyguların ağırlık kazandığı şiirlerdir.

Temennimiz yeni ağıtların yakılmasına sebep olan olayların bir daha yaşanmamasıdır.

Sözümüzü şu son bentle noktalayalım:

Bir yerde bir ışık söneceği an,
 Bir yerde bir garip öleceği an,
 Büyütüp gününü göreceği an,
 Ananın oğula hasret gitmesi,
 Yaralar, yaralar, öldürür beni!...

